

Opnemen van gesprekken door patiënten

Handreiking voor artsen

Opnemen van gesprekken door patiënten. Handreiking voor artsen van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), vastgesteld door het Federatiebestuur op 20 juli 2017, in werking getreden op 25 oktober 2017.

www.knmg.nl/opnemen-gesprek

Artsenfederatie KNMG vertegenwoordigt ruim 59.000 artsen en studenten geneeskunde. Van de KNMG maken deel uit De Geneeskundestudent, de Federatie Medisch Specialisten, de Koepel Artsen Maatschappij en Gezondheid (KAMG), de Landelijke vereniging van Artsen in Dienstverband (LAD), de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV), de Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde (NVAB), de Nederlandse Vereniging voor Verzekeringsgeneeskunde (NVVG) en de Vereniging van Specialisten in ouderengeneeskunde (Verenso).

Contactgegevens: Postbus 20051, 3502 LB Utrecht

www.knmg.nl

Overname van teksten uit deze publicatie is toegestaan onder vermelding van de volledige bronvermelding "Opnemen van gesprekken door patiënten. Handreiking voor artsen, KNMG, oktober 2017".

Inhoudsopgave

De handreiking in beeld: omgaan met het opnemen van gesprekken door patiënten.....	4
Voorwoord.....	5
1 Handreiking.....	5
2 Toelichting.....	7
2.1 Een patiënt mag een gesprek opnemen voor privégebruik.....	7
2.2 Openbaar maken mag alleen met toestemming van de arts.....	7
2.3 Een opname kan ondersteunend zijn.....	7
2.4 Bespreek eventuele zorgen.....	8
2.5 Open communicatie kan een geheime opname voorkomen.....	8
2.6 Openbaarmaking is niet voldoende om de behandelingsovereenkomst eenzijdig op te zeggen.....	9
2.7 Opnames verbieden in huisregels is niet in lijn met de handreiking.....	10
2.8 Toestemming van alle deelnemende patiënten is nodig bij opnames van groepsconsulten.....	10
2.9 Opnames van consulten met kinderen en meerderjarige wilsonbekwamen vragen extra aandacht.....	10
2.10 Voor beeldopnames gelden strengere regels dan voor geluidsopnames.....	11
2.11 Een arts moet toestemming vragen aan de patiënt voor opname.....	11
Bronnen.....	12

De handreiking in beeld: omgaan met het opnemen van gesprekken door patiënten

Hier leest u hoe u als arts kunt omgaan met het opnemen van gesprekken door patiënten. Op een manier die de patiënt helpt, past bij de arts en de zorg verder helpt.

Let op: deze infographic gaat alleen over het maken van geluidsopnames. Voor het maken van beeldopnames (foto en video) gelden strengere regels.

Mag een patiënt geluidsopnames maken van het gesprek met de arts?

Ja, dit mag, maar alleen voor privégebruik.*

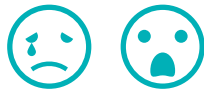
Het komt de verstandhouding wel ten goede als de patiënt de opname vooraf meldt. Dan kunt u hem/haar beter helpen.

* Dit volgt uit de wet

Openbaarmaking van de opname, bijvoorbeeld via social media, mag alleen na toestemming van de arts.

Een geluidsopname kan ondersteunend zijn

Door verschillende redenen, bijvoorbeeld door emoties, onthouden patiënten vaak niet alle informatie uit een gesprek.

Het is voor patiënten prettig om het gesprek te kunnen terugluisteren samen met naasten en andere betrokken zorgverleners.

Betere informatie-overdracht kan leiden tot minder vervolgvragen en consulten. Of tot gerichtere vervolgvragen.

Maak het opnemen bespreekbaar

Open communicatie kan geheime opname voorkomen

Wat is de behoefte van de patiënt? Bespreek de wensen en eventuele zorgen over en weer.

Bekijk samen welke methode van informatie-overdracht het beste past

U kunt voorstellen dat u aan het einde van het consult een samenvatting geeft die de patiënt kan opnemen.

Andere mogelijkheden:

- De patiënt adviseren iemand mee te nemen naar het consult
- Een tekening maken
- De patiënt het gesprek samen laten vatten

In de handreiking vindt u meer methodes om de informatie-overdracht te optimaliseren.

Als arts zelf geluidsopnames maken?

Vraag hiervoor toestemming aan de patiënt

Dit volgt uit KNMG-richtlijn Omgaan met medische gegevens. Een geluidsopname waarop een patiënt te horen is, valt onder het medisch beroepsgeheim.

Aandachtspunten

- Geluidsopnames van wilsonbekwame patiënten vragen extra aandacht
- Bij groepsconsulten is toestemming van alle patiënten nodig

Voorwoord

Er is vraag naar een handreiking over het omgaan met geluidsopnames door patiënten¹ in de spreekkamer. Niet vreemd: veel artsen hebben wel eens meegemaakt dat een patiënt een gesprek in de spreekkamer wilde opnemen.² De verwachting is dat patiënten dit steeds vaker zullen doen. En de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport liet in 2016 aan de Tweede Kamer weten dat zij het verstandig vindt als patiënten de gesprekken met hun artsen opnemen.

Een geluidsopname kan de zorgverlening ondersteunen, maar toch kan het voor artsen ongemakkelijk voelen en de communicatie beïnvloeden. Soms vrezen artsen de verspreiding van de opname via social media, verstoring van de vertrouwensrelatie of juridisering van de arts-patiëntrelatie. Ook patiënten kunnen zich ongemakkelijk voelen om te vertellen dat ze een geluidsopname willen maken. Maar de behoefte is er wel: het naluisteren van een gesprek en dit laten horen aan anderen, zoals familie of een andere behandelaar kan bijvoorbeeld bijdragen aan grip op het zorgtraject en de voorbereiding op wat nog komt. Het kan ook misverstanden voorkomen en helpen bij het stellen van gerichte vragen in een vervolgsconsult.

Deze handreiking biedt artsen handvatten om het opnemen van gesprekken op een goede manier te integreren in de praktijk. Op een manier die de patiënt helpt, past bij de arts en de zorg verder helpt.

1. Overal waar 'patiënten' staat, kan ook 'cliënten' worden gelezen.
2. Raadpleging KNMG Artsenpanel 'Opnemen van gesprekken door patiënten' tussen 31 oktober 2016 en 24 november 2016.

1. Handreiking

Deze handreiking biedt artsen handvatten om het opnemen van gesprekken op een goede manier te integreren in de praktijk. Het gaat hier voornamelijk over geluidsopnames, tenzij specifiek beeldopnames worden genoemd. In hoofdstuk 2 worden deze handvatten toegelicht.

- ▶ Een patiënt mag een gesprek met een arts voor privégebruik opnemen. Het is fatsoenlijk als de patiënt de arts vooraf inlicht over de geluidsopname, maar dit is niet verplicht.
- ▶ Openbaarmaking van deze opname mag alleen als de arts hier mee heeft ingestemd.
- ▶ Als een patiënt aangeeft een gesprek te willen opnemen, is het goed te vragen waar deze behoefte vandaan komt. Op basis hiervan kunnen arts en patiënt samen bekijken welke methode van informatieoverdracht het beste aansluit bij deze behoefte.
- ▶ Het is belangrijk om de eventuele eigen zorgen en ongemak te bespreken, evenals de behoefte van de patiënt die aanleiding zijn voor de geluidsopname. Samen kunnen arts en patiënt dan in openheid zowel de zorgen als behoeftes bespreken.
- ▶ Een open, uitnodigende communicatie met de patiënt en het aanbieden van alternatieve manieren van informatieoverdracht kan heimelijke geluidsopnames voorkomen.
- ▶ Indien de patiënt de opname zonder instemming openbaar heeft gemaakt, dan is de eerste stap om de patiënt te verzoeken deze opnames te verwijderen. De openbaarmaking kan immers berusten op een misverstand.
- ▶ Mocht de patiënt weigeren de opnames te verwijderen, dan kan de arts bij de (civiele) rechter vragen om de openbaarmaking teniet te doen.
- ▶ Het openbaar maken van een opname door een patiënt is waarschijnlijk geen rechtsgeldige reden om de behandelingsovereenkomst eenzijdig op te zeggen. Een arts kan uiteraard wel met de patiënt het gesprek aangaan over de vraag of het verstandig is om de relatie voort te zetten, gelet op het geschonden vertrouwen.
- ▶ Geluidsopnames van consulten met kinderen en meerderjarige wilsonbekwamen vragen extra aandacht.
- ▶ Voor het maken van geluidsopnames bij groepsconsulten is toestemming van alle deelnemende patiënten nodig.
- ▶ Voor het maken van beeldopnames zijn de regels strenger dan bij geluidsopnames. Het maken van heimelijke beeldopnames is in tegenstelling tot heimelijke geluidsopnames niet toegestaan.
- ▶ Als een arts zelf beeld- of geluidsopnames wil maken, dan moet hij daarvoor toestemming vragen aan de patiënt.

2. Toelichting

2.1 Een patiënt mag een gesprek opnemen voor privégebruik

Patiënten mogen een gesprek met hun arts opnemen voor privégebruik.³ Het is een kwestie van fatsoen dat zij hun arts vooraf inlichten over deze geluidsopname, maar dit is niet wettelijk verplicht.

Soms is een gesprek met de arts niet bedoeld om te besluiten over een behandeling of diagnose, maar vormt het gesprek in zichzelf de behandeling (bijvoorbeeld in de psychiatrie) of is het gesprek bedoeld om de status van de patient te beoordelen (bijvoorbeeld in de verzekeringsgeneeskunde). Hoewel deze gesprekken een andere functie hebben dan informatie-overdracht en besluitvorming, geldt ook hier dat een patiënt het gesprek mag opnemen en het alleen een kwestie van fatsoen is om dit voornemen met de arts te delen.

2.2 Openbaar maken mag alleen met toestemming van de arts

De patiënt mag de opname niet openbaar maken via bijvoorbeeld internet of sociale media.⁴ Daarmee zou de patiënt namelijk inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van de arts.⁵ Hierop bestaan uitzonderingen:

- ▶ Als de arts toestemming geeft voor openbaarmaking⁶
- ▶ Als de rechter openbaarmaking toestaat in een juridische procedure

Of een geluidsopname als bewijs in een juridische procedure mag worden gebruikt, beslist de rechter. Dit geldt zowel in een civiele procedure als in een tuchtrechtprocedure. De arts kan zich er dan eventueel op beroepen dat de geluidsopname een ontoelaatbare inbreuk op zijn persoonlijke levenssfeer oplevert.

Als iemand via Facebook een bericht beperkt toegankelijk maakt voor 'vrienden' in plaats van 'openbaar' zet, beschouwt de Hoge Raad dit toch als openbaar maken als het om een groep van twintig of meer personen gaat.⁷

Goede voorlichting over het gebruik van opnames kan eraan bijdragen dat patiënten zorgvuldig met de opname omgaan. In 2.5 leest u wat u kunt doen om geheime opnames te voorkomen en in 2.6 wat u kunt doen als een opname toch openbaar wordt gemaakt.

2.3 Een opname kan ondersteunend zijn

Het opnemen van een gesprek kan de patiënt meer controle geven over het gesprek en het eigen zorgtraject. Door emoties en hun vaak kwetsbare situatie onthouden patiënten niet altijd alle informatie en naarmate het gesprek langer geleden is, wordt informatie ook vaker vergeten. Dan is het prettig om een gesprek te kunnen terugluisteren en te kunnen delen met naasten en andere betrokken zorgverleners. Een opname kan ook leiden tot een verminderd aantal vervolgvragen en -consulten, maar evengoed tot gerichte vervolgvragen. In beide gevallen kan het opnemen van het gesprek tot betere zorg en meer gedeelde besluitvorming leiden.

Artsen kunnen de opname van het gesprek door de patient dan ook inbedden in de behandelrelatie en deze onderdeel maken van de informatieoverdracht. Zo kan de arts, als een patiënt het gesprek heeft opgenomen, bij een vervolgesprek vragen of de opname zaken heeft verduidelijkt of dat het juist vervolgvragen heeft opgeworpen. Als een patiënt aangeeft een gesprek te willen opnemen, is het goed te vragen waar deze behoefte vandaan komt. Op basis hiervan kunnen arts en patiënt samen bekijken welke methode van informatieoverdracht het

3. Burgers die een gesprek opnemen waar zij zelf aan deelnemen, zijn niet strafbaar volgens het Wetboek van Strafrecht, ook niet als de opname heimelijk gebeurt (art. 139a Wetboek van Strafrecht).
4. Vgl. HvJ EG 6 november 2003, zaak C-101/01. ECLI:EU:C:2003:596 (Lindqvist).
5. Dit volgt uit de Wet bescherming persoonsgegevens.
6. Toestemming zoals bedoeld in artikel 8 sub a Wet bescherming persoonsgegevens. Wij gaan er van uit dat de patient geen andere grondslag (noodzaak) heeft, zoals bedoeld in artikel 8 sub b t/m f van de Wet bescherming persoonsgegevens, om de opname openbaar te mogen maken, hooguit in zeer uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld als openbaarmaking noodzakelijk is in het kader van een juridische procedure.
7. HR 5 juli 2011, zaaknummer 09/05225. ECLI:NL:HR:2011:BQ2009 ('Ruchtbaarheid geven op Hyves').

best aansluit bij deze behoefte. Zo is de patiënt misschien beter geholpen als de arts aan het eind van het consult een samenvatting geeft die de patiënt dan kan opnemen. In die samenvatting noemt de arts de diagnose, de eventuele voorgestelde behandeling(en) en de verdere afspraken. Juist door alleen de kern op te nemen is voor de patiënt direct duidelijk welke informatie uit het gesprek essentieel is.

Naast het opnemen van het gesprek zijn er ook andere methodes om de informatieoverdracht tussen arts en patiënt te optimaliseren. Dat kan via op de specifieke patiënt gerichte middelen en via meer algemene vormen. Over het algemeen zijn geïndividualiseerde methodes het meest effectief.

Methodes om de informatieoverdracht te optimaliseren:

- ▶ De patiënt adviseren iemand mee te nemen naar het consult.
- ▶ De patiënt vooraf vragen laten formuleren (attendeer de patiënt bijvoorbeeld op het initiatief '3 goede vragen' van de Federatie Medisch Specialisten en Patiëntenfederatie Nederland).⁸
- ▶ De patiënt adviseren aantekeningen te maken tijdens het consult.
- ▶ Via visuele modellen de aandoening of behandeling aanschouwelijk maken.
- ▶ Via tekeningen of schetsen de aandoening of behandeling aanschouwelijk maken.
- ▶ Gebruik maken van online patiëntengemeenschappen met mogelijkheid van interactie.
- ▶ De patiënt aan het eind van het consult laten samenvatten wat de arts gezegd heeft.
- ▶ Schriftelijke samenvatting van het consult maken en meegeven, toegespitst op deze patiënt.
- ▶ De patiënt een samenvatting van het consult laten opnemen.
- ▶ De patiënt attenderen op (online) beslishulpen die kunnen helpen bij het nemen van een beslissing over een bepaalde behandeling.
- ▶ De patiënt attenderen op online informatie, bijvoorbeeld op thuisarts.nl, of een website gericht op een specifieke aandoening.

- ▶ Het meegeven van (schriftelijke) informatiefolders over de ingreep of aandoening.

2.4 Bespreek eventuele zorgen

Ook al kan het opnemen van een gesprek ondersteunend zijn, de raadpleging van het KNMG Artsenpanel laat zien dat artsen ook zorgen hebben bij deze ontwikkeling.⁹ Sommigen vrezen dat door de opname het consult langer kan duren (bijvoorbeeld vanwege 'gedoe' met de telefoon) of leidt tot defensief gedrag of (te) voorzichtige communicatie omdat de opname mogelijk een juridische rol kan gaan spelen. Het opnemen van een gesprek zou ook kunnen leiden tot verminderde directe communicatie tussen arts en patiënt. Bij het terugluisteren van het gesprek wordt de non-verbale communicatie gemist, wat tot verschillende interpretaties van het gesprek zou kunnen leiden. Artsen kunnen tot slot een opname ervaren als een uiting van wantrouwen. Dit kan zorgen voor een verstoring van de arts-patiënt relatie.

Deze zorgen zijn begrijpelijk en het is belangrijk om te voorkomen dat deze een obstakel in de zorgverlening worden. Daarbij helpt het als de arts met de patiënt in openheid bespreekt welke eventuele zorgen en ongemak er over en weer leven en welke onderliggende behoefte de patiënt heeft om een geluidsopname te maken. Deze openheid biedt een goede basis voor een verder professioneel verlopend gesprek. Dit is ook belangrijk in het licht van een uitspraak van het Centraal Tuchtcollege dat van mening is dat een gesprek, waarvan men weet dat het door de gesprekspartner wordt opgenomen, inhoudelijk vergelijkbaar moet kunnen verlopen als een gesprek zonder geluidsopname.¹⁰

2.5 Open communicatie kan een geheime opname voorkomen

Patiënten die de behoefte voelen om een gesprek op te nemen, kunnen schroom ervaren. Bijvoorbeeld omdat zij bang zijn dat de arts bezwaar heeft of om als 'lastige' patiënt te worden gezien. Dit kan leiden tot heimelijke opnames, wat de arts-patiënt relatie ernstig onder druk kan

8. Zie www.3goedevragen.nl

9. Raadpleging KNMG Artsenpanel 'Opnemen van gesprekken door patiënten' tussen 31 oktober 2016 en 24 november 2016.

10. CTG 19 januari 2016, zaaknummer c2015.121, ECLI:NL:TGZCTG:2016:39.

zetten. Een open uitnodigende communicatie met de patiënt kan heimelijke opnames voorkomen. Dit kan bijvoorbeeld door:

- ▶ Patiënten voor te stellen om aan het eind van het consult een samenvatting te geven waar een opname van kan worden gemaakt.
- ▶ Patiënten actief uit te nodigen het gesprek op te nemen.
- ▶ Een aankondiging in de wachtkamer te plaatsen waarin de patiënt wordt uitgenodigd om het gesprek op te nemen (bijv. op de monitor, zie voorbeeldtekst onderaan deze pagina). Hierbij kan worden vermeld dat het op prijs wordt gesteld als de patiënt de arts dit vooraf meldt en dat de opnames niet voor andere doeleinden mogen worden gebruikt dan waarvoor arts en patiënt overeenstemming hebben verkregen.
- ▶ Aan te bieden het gesprek zelf op te nemen en digitaal op te slaan in het elektronisch patiëntendossier. Dan kan de patiënt dat later ook thuis terugluisteren. Dit is momenteel nog maar in enkele instellingen mogelijk (bijvoorbeeld via een digitaal patiëntenportaal).

2.6 Openbaarmaking is niet voldoende om de behandelingsovereenkomst eenzijdig op te zeggen

De mogelijkheid bestaat dat een patiënt, zonder toestemming van de arts, de opnames verspreidt, bijvoorbeeld door deze te delen via internet of (sociale) media. Als de arts dit niet wil, dan is de eerste stap om de patiënt te verzoeken deze opnames te verwijderen. De openbaarmaking kan immers berusten op een misverstand.

Mocht de patiënt weigeren de opnames te verwijderen, dan vormt dit waarschijnlijk onvol-

doende reden om de behandelingsovereenkomst eenzijdig op te zeggen. Ook het opnemen van het gesprek zonder de arts te informeren vormt onvoldoende reden om de behandelingsovereenkomst op te zeggen. Een arts (of de zorginstelling waar een patiënt verblijft) mag de behandelingsovereenkomst met een patiënt alleen opzeggen om 'gewichtige redenen'.¹¹ Bijvoorbeeld als de patiënt zich onheus of agressief gedraagt of ander grensoverschrijdend gedrag vertoont. Er zal sprake moeten zijn van een ernstig conflict tussen arts en patiënt zonder enig perspectief op herstel. Waarschijnlijk zal een rechter het opnemen of openbaar maken van het gesprek niet als een voldoende gewichtige reden beschouwen. Als er nog andere factoren spelen, zoals eerdere incidenten waardoor een gesprek met de patiënt niet meer mogelijk is, dan zou het wel kunnen dat het opnemen of openbaar maken van het gesprek in combinatie met deze andere factoren een gewichtige reden oplevert voor een arts om de behandelingsovereenkomst op te zeggen.

Een arts kan uiteraard wel met de patiënt het gesprek aangaan over de vraag of het verstandig is om de relatie voort te zetten, gelet op het geschonden vertrouwen. Mogelijk kan gekomen worden tot een gezamenlijk besluit de relatie stop te zetten of de patiënt over te dragen naar een andere arts.

Als de arts geen toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking, dan kan de arts bij de (civiele) rechter bijvoorbeeld een schadevergoeding vragen wegens reputatieschade of andere geleden schade, of vragen om openbaarmaking teniet te doen.

Voorbeeldtekst voor in de wachtkamer:

U mag geluidsopnames maken van het gesprek met uw zorgverlener, bijvoorbeeld met uw telefoon. Wel willen wij u vragen dit vooraf te melden. Het verspreiden van de opname buiten de privésfeer zonder onze toestemming is wettelijk niet toegestaan.

11. Zie ook: KNMG, Richtlijn Niet-aangaan of beëindiging van de geneeskundige behandelingsovereenkomst (2005).

2.7 Opnames verbieden in huisregels is niet in lijn met de handreiking

Bij sommige zorginstellingen staat in de huisregels dat patiënten niet zonder instemming van de arts het gesprek met de arts mogen opnemen, met eventueel als toevoeging dat bij overtreding de toegang tot het ziekenhuis al dan niet tijdelijk kan worden ontzegd. Een dergelijke huisregel is niet in lijn met deze handreiking. Hoewel het fatsoenlijk is om de arts vooraf te informeren, zijn patiënten die een gesprek opnemen waar zij zelf aan deelnemen namelijk niet strafbaar volgens het Wetboek van Strafrecht. Wel kan een instelling uiteraard kenbaar maken dat men het op prijs stelt dat de patiënt zijn voornemen van een geluidsopname vooraf kenbaar maakt. Een voorbeeldtekst zoals in 2.5 kan hierbij behulpzaam zijn.

Ook overheidsinstanties hebben vaak huisregels voor het maken van geluidsopnames. Voor artsen werkzaam bij overheidsinstanties zoals UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen), gemeenten, Bureau Jeugdzorg, IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst) en de GGD, is de handreiking van de Nationale Ombudsman van belang.¹² Deze is in de kern gelijk aan deze handreiking: een burger die een opname wil maken van een gesprek met een medewerker van een overheidsinstantie, moet dat van tevoren kenbaar maken, waarna de opname in principe niet mag worden geweigerd.

Artsen doen er dan ook goed aan om na te gaan of binnen de eigen (overheids)organisatie specifieke regels bestaan voor het opnemen van gesprekken door patiënten.

2.8 Toestemming van alle deelnemende patiënten is nodig bij opnames van groepsconsulten

Ook tijdens groepsconsulten kunnen patiënten (geluids)opnames willen maken. Denk hierbij aan consulten met een groep patiënten met dezelfde chronische ziekte. Bij dergelijke consulten is de toestemming van alle deelnemende patiënten nodig voordat een opname kan worden gemaakt.¹³

Geven de deelnemers allemaal hun toestemming, dan is het verstandig om met de groep duidelijke afspraken te maken hoe ver deze toestemming reikt, dus wat men met de opname mag doen (zoals wel of niet openbaar maken).

2.9 Opnames van consulten met kinderen en meerderjarige wilsonbekwamen vragen extra aandacht

Kinderen vanaf 12 jaar beslissen zelf of één of beide ouders of voogden aanwezig mag of mogen zijn tijdens het consult.¹⁴ Heeft het kind deze toestemming eenmaal gegeven, dan is de ouder of voogd vervolgens vrij om het gesprek (al dan niet heimelijk) op te nemen, zonder het kind daarover te informeren.¹⁵ Ook mogen ouders zonder het kind hierin te kennen een opname openbaar maken indien de zorgverlener hiermee heeft ingestemd.¹⁶ Kinderen hebben dus geen juridische mogelijkheden om de openbaarmaking van een geluidsopname door ouder(s) of voogd(en) tegen te houden, maar kunnen dit natuurlijk wel bespreken met hun ouder(s) of voogd(en).

De patiëntenrechten van meerderjarige wilsonbekwame patiënten worden uitgeoefend door hun wettelijke vertegenwoordiger (zoals een curator, mentor, levensgezel of familielid). Deze beslist ook over de privacyrechten van de patiënt

12. Nationale Ombudsman: Handreiking voor het maken van geluidsopnamen van gesprekken met medewerkers van overheidsinstanties (2014)

13. We gaan er vanuit dat een dergelijk groepsconsult onder de WGBO valt. In dat geval is artikel 7:459 BW van toepassing, dat bepaalt dat een hulpverlener verrichtingen in het kader van de behandelingsovereenkomst uitvoert buiten de waarneming van anderen dan de patiënt, 'tenzij de patiënt ermee heeft ingestemd dat de verrichtingen kunnen worden waargenomen door anderen'. Dit artikel heeft niet alleen betrekking op visuele waarneming, maar ook op akoestische waarneming.

14. artikel 7:459 BW. Een patiënt heeft in elk geval het recht om bezwaar te maken tegen de aanwezigheid van een ouder of voogd.

15. Artikel 139a Wetboek van Strafrecht.

16. Dit volgt uit de Wet bescherming persoonsgegevens (artikel 5), die stelt dat kinderen pas vanaf 16 jaar zelfstandig toestemming kunnen geven voor het verwerken van hun persoonsgegevens, zoals het openbaar maken van een geluidsopname.

en heeft geen toestemming van de patiënt nodig om aanwezig te zijn bij een gesprek, om een opname te maken, of om de opnamen openbaar te maken, al zijn ze natuurlijk wel gehouden aan de normen van een 'goed vertegenwoordiger'.

2.10 Voor beeldopnames gelden strengere regels dan voor geluidsopnames

Voor het maken van beeldopnames zijn de regels strenger dan bij geluidsopnames. Waar bij een geluidsopname een patiënt uit fatsoen de arts hierover inlicht, is een patiënt bij een beeldopname wettelijk verplicht om de arts hierover in te lichten. Heimelijk beeldopnames maken is in tegenstelling tot heimelijke geluidsopnames dus niet toegestaan.¹⁷

Net als bij geluidsopnames mag een patiënt deze beeldopnames niet zonder toestemming van de arts openbaar maken.¹⁸ Als blijkt dat er heimelijk beeldopnames zijn gemaakt in de spreekkamer, of als deze opnames openbaar zijn gemaakt kan de arts daarvan aangifte doen bij de politie. Daarnaast mag een arts zijn toestemming voor openbaarmaking op elk moment weer intrekken, waarna de beeldopname van openbare bronnen moet worden verwijderd.

2.11 Een arts moet toestemming vragen aan de patiënt voor opname

In de zorg worden soms beeld- of geluidsopnamen gemaakt door (vertegenwoordigers van) zorgprofessionals, bijvoorbeeld voor onderwijsdoeleinden of in het kader van de behandeling van de patient. In tegenstelling tot een patiënt moet een arts zelf wel van te voren toestemming vragen aan de patiënt alvorens een geluidsopname te maken van het gesprek.¹⁹ Voor het opnemen van telefoongesprekken, zoals door een huisartsenpost, is geen toestemming van de patiënt vereist, maar volstaat het informeren van de patiënt over de opname en het doel ervan.

Om toestemming te kunnen geven, moet de patiënt minimaal geïnformeerd zijn over het doel van de opname en over de bewaartermijn.

Deze opnamen mogen niet voor andere doelen worden gebruikt. Ook moet vooraf worden bepaald wat er met de opname wordt gedaan. Een geluidsopname kan bijvoorbeeld maar eenmalig teruggeluisterd hoeven worden en daarna vernietigd, maar het is ook mogelijk dat de opname langer bewaard moet blijven en aan het medisch dossier moet worden toegevoegd. In dat geval geldt daarvoor de wettelijke bewaartermijn voor medische dossiers.

Een geluidsopname waarop een patiënt te horen is, valt onder het medisch beroepsgeheim. Dat wil zeggen dat anderen dan de patiënt geen toegang tot die opnamen mogen hebben zonder toestemming van de patiënt.

17. art. 139f Wetboek van Strafrecht.

18. Openbaarmaking heimelijke filmopnamen: art. 139g Wetboek van Strafrecht; Openbaarmaking niet-heimelijk filmopnamen: Wet bescherming Persoonsgegevens en Auteurswet

19. Dit volgt niet uit het Wetboek van Strafrecht, maar volgt uit de professionele norm (KNMG richtlijn omgaan met medische gegevens, blz. 90).

Bronnen

- ▶ Autoriteit Persoonsgegevens. Do's en don'ts cameratoezicht, 2016
- ▶ CTG 19 januari 2016. zaaknummer c2015.121, ECLI:NL:TGZCTG:2016:39
- ▶ E. Nyst. Gespreksopname geeft patiënt controle. Medisch Contact, 24 maart 2016
- ▶ HR 5 juli 2011. zaaknummer 09/05225. ECLI:NL:HR:2011:BQ2009 ('Ruchtbaarheid geven op Hyves')
- ▶ HvJ EG 6 november 2003, zaak C-101/01. ECLI:EU:C:2003:596 (Lindqvist)
- ▶ J.M. Witmer en R.P. de Roode Modelrichtlijn voor hulpverleners over informatie en toestemming bij een meerderjarige wilsonbekwame patiënt., Van wet naar praktijk. Implementatie van de WGBO. Deel 2. Informatie en toestemming. Bijlage 8
- ▶ J.M. Witmer en R.P. de Roode. Modelrichtlijn voor hulpverleners over informatie en toestemming bij een minderjarige patiënt. Van wet naar praktijk. Implementatie van de WGBO. Deel 2. Informatie en toestemming. Bijlage 7
- ▶ KNMG. Richtlijn Niet-aangaan of beëindiging van de geneeskundige behandelingsovereenkomst, 2005
- ▶ KNMG. Richtlijn omgaan met medische gegevens, 2016
- ▶ Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Kamerbrief over Juridische status geluidsopname gesprek met arts, 10 maart 2016
- ▶ Nationale Ombudsman. Spelregels geluidsopnamen. Rapport 2014-166
- ▶ NVZ. Handreiking cameratoezicht en beeldopnamen, 2004
- ▶ www.3goedevragen.nl

Artsenfederatie KNMG vertegenwoordigt ruim 59.000 artsen en studenten geneeskunde. De KNMG heeft acht federatiepartners:

knmg

Opnemen van gesprekken door patiënten. Handreiking voor artsen
is een uitgave van artsenfederatie KNMG,
oktober 2017